

Савченко Віра.

Одеський нефігуратив. Роздуми після виставки

Наприкінці 2011 року в Одесі експонувалася перша в історії обласного відділення Спілки художників України виставка творів «одеського нефігуративу». У ній взяли участь автори добре відомі та визнані в царині абстрактного мистецтва й творча молодь, котра у свій спосіб бачить і шукає засади нефігуративної формотворчості. Ця подія планувалась кілька років. Тому саме факт здійснення виставки, її високий рівень і включення у майбутні плани Одеської організації НСХУ як регулярного заходу мають шанс скласти важливу віху в подальшому художньому житті міста й подій ще більш широкого горизонту.

Відомо, що одеські художники різних генерацій і творчих спрямувань часто звертаються до абстракції. Проте рівень володіння цим чистим різновидом формотворення не завжди відповідає вимогам сучасної професійності. Причин кілька. З одного боку, це прояв «моди» на абстракцію, бажання художника творчо відреагувати на таку форму самовираження. Часто-густо це і банальна відповідь художника на кон'юнктуру ринку, коли робота твориться виключно «на замовлення» того, хто платить гроші, хто зі святою простодушністю вважає, що відсутність натуроподібних елементів на полотні автоматично означає: перед очима нефігуративний твір. А те, що мистецтво – це передусім *присутність* чогось важливого, а не *відсутність*, що це присутність гармонії, смислу, виразності, – покупцеві байдуже. Та й хто і де його цього навчить? В радянські часи аналогічна межа проходила між творчістю і «халтурою» – одноманітними роботами в стилістиці примітивного соцреалізму, що виконувалися за держзамовленням.

Не всім художникам вдавалося зберегти своє творче обличчя. Й абстрактне формотворення у свій час в Одесі стало одною з найвиразніших ділянок образотворчості, де закладалися засади оригінальної, нетипової, нерідко незрозумілої для більшості, моделі нефігуративного мистецтва. Серед її перших і послідовних провідників – Володимир Стрельников, Володимир Цюпко, Олександр Стобур, Сергій Савченко, Василь Сад (окрім першого, який тепер мешкає в Мюнхені, усі інші мистці були потужно представлені на виставці творами як ранішнього, так і пізнього періоду).

До чистої абстракції періодично звертались і звертаються майстри, творче відчуття світу яких здебільшого невідривно від конкретики візуального образу, хоча й вирішується воно в дуже різний спосіб (Віктор Маринюк, Валерій Басанець, Валерій Парфьоненко, Григорій Вовк). З 90-х років все більш відомим стає варіант «безпредметництва» Світлани Юсім, представленої в експозиції її знаковим полотном «Реквієм» (2009). У мінімалізм

кольорової виразності дедалі більше останнім часом заглиблюється Олег Волошинов. Яскраво індивідуальним почерком вирізняються твори відомого одеського графіка Ігоря Варешкіна, який розвиває напрямок американської абстракції 70-х рр. XX ст. На кшталт поллаківської експресії мажорно звучить в експозиції «Передчуття осені» Вадима Целоусова. Впізнавані за стилем, проте ще не знайомі широкому загалу, нові твори показали як визнані майстри абстрактного малярства Володимир Цюпка, Сергій Савченко, Олександр Стівбур, Василь Сад так і молодша генерація, яка на свій кшталт засвоює традиції нефігуративності – Лука Басанець, Андрій Маринюк, Володимир Філіпенко. Контрастним включенням на виставці став кримський пейзаж Анатолія Горбенка: автор залишається вірним реалістичному письму, що здавна обрав для себе, однак декоративне формотворче начало твору досить органічно вписується в загальний контекст експозиції. Самобутні звучання абстракції відчуються у роботах молодих авторів Деніса Савченка (кольоровий колаж), Івана Цюпка (фото-медіа-малярство), Вероніки Мон (мініатюрна вишивка). В цілому виставка виявилася різноманітною й професійною, де кожен з художників продемонстрував власне зростання, рівень і можливості у володінні цим вельми непростим різновидом образотворчості.

А тепер кілька висновків загального порядку, на які наштовхнув перегляд експозиції, до речі, відповідної до високого рівня її складових – окремих творів.

По-перше, в Одесі ще є чимало художників, творчість яких була б цікавою в руслі визначеного напрямку. Встановлення традиції регулярного показу нефігуративу цю ситуацію має доповнити й розширити (для чого знадобляться нові демонстраційні площі, передусім ними можуть слугувати зали музеїв).

По-друге, це той звичний стан, що склався в Спілці художників і що стосується організації загальних виставок, присвячених різним датам, і дає можливість художникам представляти на показ будь-які власні твори (зрозуміло, виставком проводить якісний відбір, але все ж...)

Сьогодні ми стикаємося з тим, що в артпросторі співіснує величезна кількість різноманітних творчих тенденцій та орієнтацій. Але водночас, глобалізуючись, світ піддається уніфікації й нівелюванню особливого й індивідуального. Стає все більш відчутною постмодерністська настанова на тотальне змішування, що виходить з відмови від ціннісних ієрархій, затверджує еkleктику, свідоме нерозрізнення високого і масового у мистецтві. Проте дедалі більше людський розум усвідомлює безвихідь такого руху. І в царині образотворчості ми бачимо можливість продуктивного розвитку саме на шляху повернення до критеріїв фахової оцінки з опорою на естетичні та етичні вимоги. Уявляється, що, в певному сенсі, єдина структура, яка сьогодні принципово і послідовно

може відстоювати дотримання якісної планки в мистецтві – це організація професійно побудованих проєктів, де саме фахівці певної ділянки здійснюють відбір творів до експозиції; добре і дуже бажано було б, щоб кожна така акція супроводжувалася візуальною фіксацією й аналітикою. В цій перспективі може бути розглянута й традиція проведення диференційованих виставок, на противагу загальним. Йдеться не тільки про виставки нефігуративу, але й програмної картини, естампу (що вже відбулися у 2011 році в рамках експозицій Одеської Спілки художників), натюрморту, пейзажу, портрета тощо, де мають демонструватися однопорядкові речі, і де можна більш наочно побачити загальний та індивідуальний рівень і якість творів.

Звісно, для нормального розвитку мистецтва необхідно розмаїття виставок, наявність серед них і загальних, тих, що збирають та об'єднують роботи за умовно тематичним принципом і хронологічно пов'язані з певними датами і святами. Періодично й вони можливі та корисні: для того, щоб і художники, і глядачі не тільки мали можливість «спеціалізуватись», але й іноді побачити і показати себе на широкому тлі сучасного поліфонічного світу. Важливо лиш усвідомлювати, що йти до цього великого контексту треба не стільки дорогою ярмарок, де досить часто діють позахудожні критерії, а через «вузькі брами» фахових проєктів.